

Отже, при впровадженні технології модульно-рейтингового навчання в педагогічних вузах слід виважено поставитися до визначення обсягів самостійної й аудиторної роботи студентів, адже певні професійні якості майбутніх учителів можуть бути сформовані лише у процесі безпосередньої взаємодії з викладачем, з іншими студентами. Крім того, варто приділити особливу увагу формуванню змісту операційних модулів, що повинні формувати вміння й навички прикладного аспекту професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: [курс лекцій] / О. В. Аніщенко, Н. І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ імені М. Гоголя, 2005. – 198 с.
2. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець ХХ – початок ХХІ століття: [монографія] / Інна Михайлівна Богданова. – Одеса: М. П. Черкасов, 2009. – 157 с.
3. Гончаров С. М. методи та технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу: [навч.-метод. пос.] / С. М. Гончаров, В. А. Гурін. – Рівне : НУВГП, 2010. – 451 с.
4. Гузій Н. В. Особистісно-орієнтовані технології дидактичної підготовки майбутнього педагога: [метод. пос.] / Наталія Василівна Гузій. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 45 с.
5. Кондрашова Л. В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс / Лидия Валентиновна Кондрашова. – Кривой Рог : КДПУ, 2007. – 474 с.
6. Фурман А. В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, забезпечення : [монографія] / Анатолій Васильович Фурман. – К. : Правда Ярославичів, 1997. – 340 с.

In article an attempt to generalize the theoretical data on formation of modular and rating technology of training is carried out, to allocate features of introduction of this technology in the highest pedagogical educational institution.

Key words: *the highest pedagogical education, modular and rating technology, modular program, blocks of the modular program, modular and block structuring the training material.*

УДК 374.7(410)

Ткаченко Л. М.*

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ПРОВІДНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК БРИТАНСЬКОГО НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті аналізуються методологічні та термінологічні особливості феномена «безперервна освіта дорослих», характеризуються основні параметри науково-педагогічного дискурсу, і на їх основі проводиться дослідження публікацій видавництва Рутледж в категорії «Освіта дорослих та навчання впродовж усього життя» за 1984-2012 рр., що дозволяє побачити стратегічну важливість означеного явища для сучасної британської освітньої теорії і практики.

Ключові слова: *безперервна освіта дорослих, дискурсивні практики, соціальна ексклюзія, трудова політика, глобалізація.*

У зв'язку з тим, що кадровий потенціал проголошується основним фактором ефективного забезпечення подальшого промислового та економічного зростання сучасного постіндустріального суспільства, надзвичайно гостро постає питання впровадження вимог моніторингу

* © Ткаченко Л. М., 2013

рівня професійної підготовки та реалізації безперервного процесу перепідготовки фахівців різноманітних галузей діяльності людини, представлених на міжнародному ринку праці [2]. Не менше уваги приділяється вирішенню проблем, пов'язаних із необхідністю повсюдного поширення системи безперервної освіти дорослих та зростання рівня інклюзивності представників різних соціальних груп у цей процес [5].

У працях Б. Андріївського, Г. Алікбекова, В. Бондаря, Л. Даниленка, С. Вершловського, В. Воронцової, В. Горохова, М. Гнєліші, С. Гончаренка, А. Дарійського, І. Зязюна, Г. Зінченко, Ю. Кулюткіна, Н. Нічкало, В. Олійника, В. Онушкіна, В. Пуцова, В. Семиченко, М. Скрипник, П. Худоминського безперервна освіта розглядається як багатопланове поняття і за своїми цільовими функціями визначається як умова і процес всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її творчого потенціалу. Система спрямована не лише на підготовку, а й на постійний розвиток особистості як активного суб'єкта праці, пізнання, спілкування.

Мета статті полягає в тому, щоб підкреслити важливість комплексного аналізу різноманітних підходів до інтерпретації андрагогічних ідей безперервної освіти дорослих як провідного напрямку британського науково-педагогічного дискурсу. Розгляд окресленого кола питань отримало широкий резонанс у світовій психолого-педагогічній науці, про що свідчать багаточисельні сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідження, спрямовані на розгляд ціннісного потенціалу стратегії навчання впродовж усього життя, теоретико-методологічної бази безперервної освіти дорослих та репрезентації ефективних андрагогічних принципів навчання дорослих в різних контекстах.

З цієї точки зору особливо цікавим і методологічно значущим для розвитку вітчизняної педагогічної теорії та практики є, на наш погляд, звернення до аналізу та інтерпретації ідей безперервної освіти дорослих у працях провідних британських дослідників, так як вони одними з перших ставлять питання про стратегічний потенціал даного феномена в ході активного науково-педагогічного дискурсу, що має інтегрований характер, тобто поєднує риси наукового і педагогічного дискурсів і відповідно несе в собі сукупність теоретичних, практичних і прикладних характеристик чи параметрів, що детально представлені в роботі Н. Федоренко [1].

Так, звернення в рамках дослідження до етнічно-мотиваційно-диспозитивних параметрів дискурсу, націлених на розкриття морально-філософських принципів і мотиваційно-прагматичної стратегії авторів, дає можливість акцентувати увагу на провідних ідеях, що формують собою базову конструкцію дискурсу та дають загальне уявлення про дискурс-синтагматику і способи її реалізації.

Основою нашого аналізу стали видання найбільшого британського видавничого будинку Рутледж (Routledge), який є підрозділом міжнародного видавництва Тейлор і Франсіс Груп (Taylor and Francis Group), що займає провідні позиції в сфері публікації академічної літератури з гуманітарних та суспільних наук. Он-сайт класифікатор книг видавництва в домені «Освіта» (Education) включає 33 основних категорії, серед яких особливо виділена категорія «Освіта дорослих та навчання впродовж усього життя» (Adult Education and Lifelong Learning), представлена 149 книгами, що вийшли в світ з 1984 по 2012 рр. Предметом нашого аналізу стали анотації, критичні замітки, відгуки, контент-масиви літературних джерел обраного розділу, запропоновані користувачам у вільному електронному доступі і обмежені наступними хронологічними рамками: 1984-1987 рр.; 1988-1992 рр.; 1993-1997 рр.; 1998-2002 рр.; 2003-2007 рр.; 2008-2012 рр. Такий підхід дозволив провести науково-педагогічний дискурсний аналіз і послідовно вирішити 3 завдання:

1. Ретроспективно простежити особливості формування британського науково-педагогічного дискурсу в області безперервної освіти дорослих в рамках виділеного п'ятиріччя, визначити динаміку інтенсивності його розвитку як стратегічного напрямку в залежності від освітньої політики.
2. Виявити основних продуцентів даного типу дискурсу, його ідейну, мотиваційну та соціальну спрямованість, використовуючи дискурсні параметри аналізу.

3. Спрогнозувати можливі точки зростання в межах цієї тематичної категорії, показати конкурентні переваги розглянутого типу дискурсу у порівнянні з іншими.

Для вирішення поставлених завдань були досліджені основоположні стратегічні документи та виявлені ключові позиції для подальшого розгортання діяльності у напрямку забезпечення дорослого населення Великобританії можливістю навчатися протягом усього життя. Надалі вони були співвіднесені з публікаціями, що вийшли у світ за аналогічний проміжок часу, що дозволило виявити ступінь стратегічної спрямованості аналізованого матеріалу.

Стратегія «освіти протягом усього життя» була запропонована ЮНЕСКО в 70-х рр. ХХ ст. і фокусувалася на необхідності створення можливостей для неформального і формального навчання протягом усього життя, де особливий акцент ставився на забезпеченні доступу до освіти. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) і Рада Європи в цей же час репрезентували концепцію «рекурентної освіти», націленої на постійне вдосконалення навичок та професійне зростання особистості протягом усього життя. Ця концепція тісно пов'язана з теорією розвитку людського капіталу, що підкреслює цінність інвестування в освіту і професійну підготовку, адже це вірогідніше за все стане основою подальшого економічного підйому та особистісного зростання як основи розвитку та процвітання суспільства.

Неолібералізм та економічна реструктуризація європейських країн 80-х років ХХ ст., а також нова спрямованість соціально-економічної політики в 90-і роки ХХ ст. спричинили появу в 1995 році у Великобританії офіційного документу, занесеного до Білої книги під назвою «До суспільства, що навчається» («White Paper Towards the Learning Society») [7]. У цьому документі детально охарактеризовані основні проблеми, які постають перед світовим співтовариством в результаті інтернаціоналізації, глобалізації та науково-технічного прогресу, при цьому основний акцент зроблений на вирішенні проблеми соціальної ексклюзії в суспільствах європейських країн.

У Білій книзі були запропоновані два основних варіанти вирішення ситуації, що склалася, – фокусування на базові знання і створення можливостей для працевлаштування кваліфікованого спеціаліста в новому суспільстві знань та інформації, а також визначені п'ять основоположних цілей: сприяння оволодінню новими знаннями; зближення освіти і бізнесу; боротьба з соціальною та освітньою ексклюзією; оволодіння трьома найбільш поширеними в окремо взятому співтоваристві мовами; рівність обсягів капіталовкладень та інвестицій в освіту.

Перший, опублікований Рутледж, джерело в аналізованій категорії датується 1984 роком, є єдиним в часовому проміжку із 1984 по 1987 рр. Фактично «Освітні програми розвитку для літніх людей» («Educational activity programs for older adults») являть собою справжню енциклопедію для інструкторів-геронтологів та заповнюють прогалину в інструктивних джерелах з цього питання, важливість якого зростає у зв'язку з різким поліпшенням якості і тривалості життя людей, а також з оприлюдненням ідеї щодо важливості та необхідності безперервного використання освіти як психотерапевтичного середовища підтримки прагнення людини до повноцінного життя. Словесною домінантою дискурсу є беззаперечна ідея циклічності життя, метафорично представлена у вигляді методичних рекомендацій з організації свят протягом 12 місяців з урахуванням психологічних, мотиваційних та освітніх аспектів старіння, що дозволяє знизити компоненти фрустрації перед фізичною слабкістю і безсиллям, що поступово наближаються, та допомагає учасникам освітнього процесу, генеруючи дискусії, — в рамках проведених заходів — усвідомити, що позитивні ідеї для натхнення можна знайти у будь-якому віці [4].

Більш плідними та концептуально наповненими з точки зору означеної в статті проблематики стають періоди з 1988 по 1992 рр. і з 1993 по 1997 рр., що представлені вже 15 виданнями, 4 і 11 відповідно. Беручи до уваги той факт, що протягом цих років в світі зростала тенденція до розширення освітніх кордонів і збагачення психолого-педагогічного досвіду за рахунок звернення до теорії і практики освіти інших країн, можна констатувати значне зростання інтересу авторів, які переважно є представниками професорсько-викладацького складу вузів,

до компаративного розгляду феномена «навчання дорослих» і базових навичок грамотності дорослого населення в європейських країнах. Підкреслимо, що такі праці характеризуються значним загостренням уваги на взаємозалежності освіти та соціально-економічних і політичних аспектах, а також визначають можливості для ефективного подолання сформованих негативних гендерних та расових стереотипів, фокусуючись на клієнтові і високій якості освіти дорослих.

На перший план виходять зміни, пов'язані з розширенням поняттєво-термінологічного ряду, наприклад, вводяться в обіг такі поняття, як «функціональна освіта» (functional education), «дистанційна освіта» (distance education), «відкрите навчання» (open learning). Особливої уваги заслуговує введення терміну «суспільство, що навчається» (learning society) і перші спроби визначити проблеми та особливості, що характеризують його на демографічному, екологічному, технологічному, економічному та культурному рівнях. Відзначимо, що найпоширенішими дослідними інструментами виступають компаративний метод, кейс-стаді, аналітична дискусія, антиномічний, прикладний, критичний і концептуальний аналіз. Матеріали дослідження оформлюються у вигляді підручників, енциклопедій, методичних посібників, де основною метою авторів є чітке дотримання класичної риторичної моделі «теза — аргумент», що спонукає реципієнтів здобувати освіту протягом всього життя та пояснює повсюдне використання таких англійських дієслів, як «facilitate» і «empower», які несуть потужний спонукальний заряд і дослівно перекладаються як «надання сприяння та підтримки».

1998 рік у Великобританії ознаменувався появою Зеленого документа «Століття навчання» (Green Paper «The Learning Age»), у передмові до якого Тоні Блер наголосив, що освіта є найкращою економічною політикою, тим самим акцентувавши увагу на її гнучкості та новій меті — реальному стимулюванні економічного зростання країни [3]. Видання 1998-2002 рр. продовжують задану раніше тематичну лінію, проте з'являються також і як тематичні відтінки — цілком передбачувані, наприклад, безперервна освіта дорослих та університети, навчання протягом усього життя і громадянське покликання, компетентнісно-орієнтовані форми організації навчання дорослих протягом всього життя, — і як неординарна специфічна проблематика: подолання наслідків жорстокого поводження з жінками в процесі освітньої взаємодії, двомовна письменність емігрантів. Авторське слово значно збагачується і характеризується, з одного боку, проясненням значення вже відомих термінів, а з іншого, появою понять, яких раніше не існувало, — «веб-навчання» (www training), «мультикультурне навчання» (multicultural training), «ринкова освіти» (marketization of education), «екологічна свідомість» (ecological citizenship). Авторський підхід до репрезентації матеріалу також видозмінюється, набуваючи рис рідерів, кейс-комплектів і модульних посібників. На наш погляд, в рамках обраного п'ятиріччя авторські погляди значно випереджають, а іноді й передбачають рішення в галузі освітньої політики, що частково пояснюється складністю актуалізованих явищ.

Необхідно також відзначити, що перше десятиріччя XXI століття ознаменувалося появою ряду стратегічно важливих для Великобританії державних документів: 1) «Трудова політика в старіючому суспільстві» («Labor Policy White Paper»), 2007; 2) «Біла книга соціальної мобільності» («Social Mobility White Paper»), 2009; 3) «Біла книга неформального навчання дорослих» («Informal Adult learning White Paper»), 2009, які прямо або опосередковано були пов'язані з удосконаленням механізмів системи безперервного процесу освіти дорослих. Важливість обраного напрямку розвитку освіти підтверджується серією тематичних публікацій (2007-2009) під загальною назвою «Заглянемо в майбутнє процесу навчання протягом усього життя» («Inquiry into the future of lifelong learning»), де чітко прописується необхідність модифікації освітньої політики країни відносно різних вікових груп (0-24; 25-50; 50-75; 75+) і поставлених цілей (особистісні та соціальні аспекти), що впливають на успішну реалізацію розглянутої стратегії.

Видання, що вийшли в світ у 2003-2007 рр., характеризуються динамічним збільшенням їх кількості та зростанням тематичних полів за рахунок проведення оригінальних та ефективних міжнародних досліджень, критичних оглядів, широкоформатних кейс-стаді, дескриптивних аналізів міжнаціонального формату і одночасною концентрацією уваги на пошуку відповіді

на ключове питання про те, що ж змушує людину повернутися до навчання в той чи інший період життя. Інтерактивні технології все більше проникають у процес навчання дорослих, що засвідчує поява електронних модераторів (e-moderator), дистанційних викладачів (distance educators) та інших видів діяльності, де основною складовою частиною слів є «self» (само) — «саморефлексія» (self-reflection), «самоосвіта» (self-education), «самовчитель» (self-help book), — що підкреслює само-концентрацію сучасної людини на власній особистості, яка проводить більшу частину вільного часу перед екраном комп'ютера.

На сьогоднішній день одним із новітніх напрямків в галузі освіти дорослих є концептуально наповнений документ «Трудова стратегія для сектора подальшої освіти в Англії», 2007-2012 («Workforce Strategy for the Further Education Sector in England», 2007-2012), гаслом якого вважається ідея трансформації основ подальшої освіти, що є рушійною силою змін в суспільстві, забезпечуючи можливість безперервного підвищення рівня професійної кваліфікації та виступаючи гарантом рівності прав і свобод людини на міжнародному ринку праці. Таким чином, у виданнях 2008-2012 рр. на перший план виходить соціополітичний аспект безперервної освіти дорослих, під впливом якого освіта зазнає значних трансформацій в складному світі, який постійно і динамічно розвивається. Вчені звертають увагу на те, що одним з основних стимулів періодичного звернення до проблем навчання дорослих виступають сучасні транснаціональні міграції всередині глобального ринку праці, які потребують високого рівня освітньої гнучкості для швидкого і успішного кар'єрного зростання людини як спеціаліста міжнародного рівня. Зазначимо, що за таких умов невизначеність розвитку на пряму, що аналізується, є очевидною, про що яскраво свідчить спроба відомого британського теоретика Пітера Джарвіса передбачити можливі вектори розвитку безперервної освіти дорослих та проаналізувати нові підходи до оцінки її ефективності з погляду глобальної знанневої мобілізації в рамках його видання 2011 року «Дослідження майбутнього навчання продовж усього життя у Великобританії» («Inquiry into the future of lifelong learning in the UK») [6].

Таким чином можна констатувати, що в майбутньому саме глобалізація буде залишатися ключовим фактором впливу на теоретико-прикладний вимір безперервної освіти дорослих та каталізувати появу міждисциплінарних міжнародних наукових пошуків, тим самим надаючи виняткову стратегічну значимість британському науково-педагогічному дискурсу у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Федоренко Н.Д. Научно-педагогический дискурс К.Д. Ушинского как лингвориторический конструкт // Вестник СГУ-ТМКД. — 2011. — № 3 (17). — С. 169-173.
2. Duke Ch. Rebalancing social and economic. Learning, partnership and place, National Institute of Adult Continuing Education England and Wales / Duke Ch., Osborne M., Wilson B., 2005. — 202 p.
3. Green Paper «The Learning Age». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lifelonglearning.co.uk/greenpaper/summary.pdf>. — Назва з екрану.
4. Janice Williams. Educational activity programs for older adults / Williams Janice. — Routledge, 1984. — 312 pages.
5. Kearney M.-L. Adult Education from Jomtien, via Hamburg and Paris to Dakar // Journal of Adult and Continuing education. — 2001. — Vol. 7, № 1. — P. 10-19.
6. Peter Jarvis. Inquiry into the future of lifelong learning in the UK. — Routledge, 2011. — 120 pages.
7. White Paper Towards the Learning Society. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://english.moe.gov.tw/public/Attachment/2122416555271.pdf>. — Назва з екрану.

The article analyzes methodological and terminological peculiarities of the phenomenon «adult lifelong education». The author characterizes the key parameters of scientific and educational discourse, which have become the basis for the research of Routledge's publications in the category «Adult Education and Life-long Learning» issued between 1984 and 2012. The undertaken study allows one to see strategic significance of the phenomenon for contemporary British theory and practice of education.

Key words: adult lifelong education, discourse practices, social exclusion, labour policy, globalization.